

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: Autoriteit en democratie: Arbeidszelfbestuur in rijke en arme Joegoslavische ondernemingen

Schmitz, H.W.P.

Citation

Schmitz, H. W. P. (1975). Boekbespreking van: Autoriteit en democratie: Arbeidszelfbestuur in rijke en arme Joegoslavische ondernemingen. *Acta Politica*, 10: 1975(2), 224-225. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451523>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451523>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

ontwikkeling van de Europese organen en zijn visie daarop, maar de voornaamste betekenis van dit deel van zijn memoires ligt toch in zijn beschrijving van de manier waarop op het hoogste ambtelijke Europese niveau de praktische samenwerking tot stand werd gebracht.

De voornaamste indruk tenslotte die men van het boek in zijn geheel overhoudt is, dat het eigenlijk twee afzonderlijke levens beschrijft. De auteur is zich van de breuk in zijn leven, die tot in de privésfeer doorloopt, duidelijk bewust. Ze komt zelfs in stijl en taalgebruik tot uiting. Vooral in het eerste gedeelte doen die soms erg ouderwets aan; in het 'Europese' gedeelte is dat veel minder het geval. Het geheel is overigens levendig genoeg geschreven om te voorkomen dat deze eigenaardigheden afbreuk doen aan de leesbaarheid van het boek.

N. Bootsma

R. Boonzajer Flaes en J. Ramondt, **Autoriteit en democratie — arbeiderszelfbestuur in rijke en arme Joegoslavische ondernemingen**. Rotterdam (Universitaire Pers), 1974, -308 blz., f 27,50

Dit door twee sociologen geschreven boek geeft een verslag van een onderzoek dat zij hebben gehouden in een vijftal Joegoslavische ondernemingen.

Zoals bij vele studies over het Joegoslavische arbeiderszelfbestuur, staat ook hier de besluitvorming in de onderneming centraal en wel toegespitst op de invloed die uitgaat van de omgeving op de besluitvorming in de Joegoslavische onderneming. Daarbij hebben zij de economische positie van de onderneming tot uitgangspunt genomen. De redenering daarbij is, dat in de Joegoslavische markteconomie de economische positie van het bedrijf voor een groot deel het product is van een aantal factoren die niet binnen de controle van het bedrijf liggen en die tot uitdrukking komen in de economische positie van de onderneming.

Zij komen aldus tot de vraagstelling, in de eerste plaats, of arme ondernemingen een grotere neiging tot centralisering hebben tengevolge van uitsluitend de economische positie, en in het verlengde daarvan of die centralisering gepaard gaat met een verzwakking van de positie van het arbeiderszelfbestuur en de verduurzaming daarvan in de vorm van oligarchische machtsvorming.

De vijf onderzochte bedrijven zijn geselecteerd uit verschillende bedrijfstakken, waarbinnen vergelijkbare economische sterke en zwakke bedrijven vóórkwamen.

In de inleiding geven de onderzoekers een korte schets van bestuursvormen in de Joegoslavische ondernemingen, daarbij relaties leggend met theoretici als Max Weber, Michels e.d., ten einde tot een begripafbakening te komen.

Daarop volgt een kenschets van de geselecteerde bedrijven. Per onderneming worden gedetailleerde gegevens verstrekt over: organisatie, productieproces, machtsituatie, groeicijfers, zelfbestuursorganisatie en economische sterkte. Vervolgens worden de ondernemingen naar gelang er sprake is van welvaarts- dan wel armoesituaties vergeleken op het punt van decentralisering. Volgens de defenitie van de schrijvers is dit het overdragen van bevoegdheden aan lagere organen in de organisatie; daarbij wordt het criterium om al dan niet zelfstandig over eigen geldmiddelen te kunnen beschikken belangrijk geacht. In hetzelfde hoofdstuk worden ook de onderlinge relaties tussen de afdelingen aan een beschouwing onderworpen. De verschillen in systeem van planningsprocedures is bij deze

vergelijking het belangrijkste.

Na de beschrijving van de decentralisering komt de schaalvergroting van de zelfbesturende onderneming aan de orde, bij arme en bij rijke ondernemingen. Zowel naar inhoud als procedure worden ondernemingsuitbreidingen vergeleken, d.w.z. overnemingen en fusies alsmede modernisering en uitbreiding uit eigen middelen.

In hoofdstuk V wordt het economisch beleid wat meer specifiek beschreven. De ondernemingen worden hier o.m. vergeleken op een onderscheid tussen een streven naar inkomens- dan wel winstmaximering, bestuurlijke verschillen als gevolg van de financiële positie en de invloedssfeer van bankrelaties.

Ruimschoots aandacht krijgt verder het loonbeleid, met name de wijze waarop dit op ondernemingsniveau totstand komt, alsmede de zgn. maatschappelijke afspraken en zelfbesturende overeenkomsten. Deze met onze c.a.o. vergelijkbare overeenkomsten zijn in Joegoslavië een interessant verschijnsel van de laatste tijd. Het sluitstuk van de studie vormt een beschrijving van de maatschappelijk-politieke organisaties. Dat hierover door de onderzoekers zoveel verzameld is, verdient alle waardering. Dat men zich moest beperken tot een volledige beschrijving van slechts één bedrijf, is begrijpelijk omdat de rollen die door deze organisaties worden gespeeld dikwijls onduidelijk zijn en moeilijk naspeurbaar.

De resultaten van het onderzoek komen erop neer, dat rijke ondernemingen meer mogelijkheden hebben tot decentralisatie dan arme en dat de feitelijke besluitvorming dienovereenkomstig is. Typerend lijken mij de volgende bevindingen, die ook door andere onderzoekers worden gedeeld: 'Directies en bureaus spelen een overwegende rol in de besluitvorming en hebben een grotere invloed dan men zou mogen aannemen. Voor de arbeiders geldt, dat zij veel minder hun stempel op de besluitvorming drukken, ook dat zou men niet verwachten'.

Voor diegenen die het Joegoslavisch systeem al dan niet met sympathie volgen is dit een publicatie die zij beslist moeten lezen. De schrijvers verdienen alle lof voor het vele werk dat zij verzet hebben bij het ordenen van zoveel feitenmateriaal. Dat Nederlandse onderzoekers zo ruim toegang hebben gekregen tot de benodigde documentatie pleit voor de Joegoslavische verhoudingen. Het 'trial and error'-systeem waarmee zij aan hun samenleving een democratische vorm geven, laten de Joegoslaven zelf graag en voortdurend duidelijk aan anderen zien. Vragen heb ik over de gevolgde methode van onderzoek, nl. de inhoudsanalyse. Ik twijfel met name over de vraag of in dit onderzoek de meningen, opvattingen en gedragingen van de arbeiders/uitvoerenden wel voldoende aan hun trekken zijn gekomen. Gesprekken met deskundigen en analyses van verslagen, notulen e.d. lenen zich moeilijk voor het achterhalen van zaken, die verbonden zijn aan posities van uitvoerenden.

Tot slot: dat de informatie over het Joegoslavisch systeem beperkt zich in Nederland te veel tot een elitaire groep en dat geldt helaas ook voor dit boek. De vraag rijst of belangrijke informatie, die dit werk bevat, niet méér toegankelijk zou kunnen worden gemaakt voor uitvoerende werknemers in Nederland.

H. P. W. Schmitz